

Ж. В. Валенціонок

АРХЕОЛОГІЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

в р-ні с. НЕЧАЯНЕ

Село Нечаяне, Варварівського р-ну, Миколаївської обл., розташоване біля шосейної дороги, що зв'язує м. Одесу з м. Миколаєвом, в широкій балці, на I—II надзаплавних терасах, на східному березі степової річки Березань, що влітку пересихає. Західний схил балки крутий і вапняки, що підстиляють чорнозем, місцями виходять на сучасну денну поверхню. Надбалочне плато перекрите тонким шаром чорнозему. Східний схил — пологий, на ньому яскраво помітні три тераси, які поволі спускаються до русла р. Березань, що впадає в Тілігуло-Березанський лиман. Грунт цього схилу — чорнозем, але на першій надзаплавній терасі в чорноземі значна домішка піску та товченого вапняку. На території села, північніше дороги, що перетинає село, — група криниць, з яких дві з журавлями, а одна без журавля; північніше села, під західним схилом балки поодинокі криниця з журавлем.

В археологічній літературі будь-які археологічні пам'ятки з території села Нечаяне невідомі. В. М. Ястребов згадує в п'яти кілометрах на північний схід від села курган, на якому в його часи була знайдена кам'яна баба¹.

І. В. Фабріціус, посилаючись на рукопис В. І. Гошкевича та на звіт Миколаївського музею, говорить про знахідку кам'яної плити з написом вірменською мовою².

Останніми роками кілька раз на території с. Нечаяне провадилися археологічні розвідки. Вперше в районі с. Нечаяне археологічна розвідка проведена була науковим співробітником Одеського археологічного музею І. Б. Клейманом. Пізніше тут була проведена повторна розвідка співробітниками музею Л. П. Латишевою і І. Т. Черняковим. В липні місяці 1959 р. на цій же території проводилась археологічна розвідка під керівництвом доц. М. С. Синицина, яка не тільки оглянула територію, але й заклала два невеликі шурфи. Шурфи були закладені західніше с. Нечаяне біля мосту, на західному схилі балки, з північного боку дороги, біля сучасного глинища. В глинищі, на низині, поруч з нашими шурфами валялись декілька уламків кам'яних хрестів. Розкопки показали, що невелике селище часів пізньої бронзи, було зруйновано християнським цвинтарем кінця XVIII — початку XIX ст. Нечисленні пам'ятки, знайдені тут, представлені головним чином уламками глиняного посуду. Дуже фрагментовані уламки глиняного посуду, зроблені з темної сірої маси, в яку домішаний був товчений вапняк або пісок. Орнамент був представлений від-

¹ В. Н. Ястребов, Опыт топографического обозрения древностей Херсонской губернии, ЗООИД, т. XVII, стор. 165.

² И. В. Фабрициус, Археологическая карта Причерноморья Украинской ССР, К., 1951, стор. 62

тягнутим валиком. В окремих випадках тут же траплялись дрібні уламки посуду скіфського часу. Розкопками зафіксовано кілька виробів з кременю. Огляд місцевості дозволяє твердити, що тут було два поселення різного часу, одне з них може бути віднесене до часів ранньої бронзи, а друге до скіфського часу. Перше лежало північніше дороги метрів за 50, друге частково перекривало перше, а в цілому воно розташоване південніше першого і перерізано шосейною дорогою. Обидва поселення були зруйновані не тільки християнським цвинтарем, а головним чином під час побудови шосе (тут брали землю для дорожнього насипу).

На східному березі згаданої балки, на високому плато виділяється група курганів, з яких північний найкраще зберігся, більш південні ледве помітні.

На північний схід від цієї курганної групи, в 1 км від с. Нечаяне, проти північної криниці, в незакінченому ескарпі часів Вітчизняної війни траплялись уламки глиняного посуду, зробленого з темної глиняної маси з значною домішкою товченого вапняку. Такі ж окремі уламки були знайдені і на плато. Говорити в даному випадку без перевірки розкопками про існування тут поселення неможливо. Знахідки, виявлені тут, вимагають повторного більш ретельного обстеження з закладкою шурфів.

На північний захід від с. Нечаяне, в 1,5 км від нього, на схід від криниці з журавлем, на захід від колгоспного саду, на схилі степної річки Березань, на I надзаплавній терасі виявлено на поверхні велику кількість каміння, серед якого зустрічалось і обпалене, уламків глиняного посуду, переважно сильно фрагментованих уламків амфор. Серед посуду, зібраного в зрізах борозни плантажного плуга і безпосередньо на поверхні, крім амфорних уламків, зустрічались уламки сіроглиняного посуду, зробленого на гончарнім крузі. Знахідки уламків ліпного посуду поодинокі. Амфорні уламки були представлені: уламками стінок амфор, реберчатих ручок. Детальний огляд місцевості, розмови з старожилами дають змогу припустити думку про існування тут поселення сарматського часу. Тут же в борозні, зробленій плантажним плугом, помітні будівельні рештки. Старожили розповідають, що при земляних роботах вони зустрічали такі ж залишки будівель безпосередньо під поверхнею, а також на глибині 0,80 м. Вони ж говорять, що під час земляних робіт східніше північної криниці з журавлем виявлено засипану криницю, яку вони звуть «турецькою». Криниця була обкладена камінням, в горішній частині була вузкою, а в нижній — ширшою. Розвідкою ніяких турецьких предметів на цій території не виявлено. Це поселення тягнеться з півночі на південь метрів на 75, з сходу на захід метрів на 40.

На південний схід цього поселення, на північний захід від с. Нечаяне, в 200 м від нього, південно-східніше колгоспного саду, на порівнюючи невеликій площі, витягнутій з сходу на захід, по оранці зустрічалась велика кількість каміння, серед якого багато обпаленого, і уламки глиняного посуду. Глиняний посуд з цієї незначної за розміром території був представлений фрагментами донець на кільцевій підставці, зроблених на гончарнім крузі, уламками стінок амфор. Посуд, зроблений з сірої цементоподібної маси, добре профільований. Серед орнаментальних мотивів глиняного посуду почесне місце займає орнамент, зроблений лощенням прямих ліній, що між собою перетинаються і утворюють геометричні фігурки. Це поселення на основі керамічних знахідок слід віднести до епохи переселення народів (матеріал описаних поселень зберігається в фондах ОДАМ).
